

Visie op Orthopedagogische diagnostiek

Inleiding

Het orthopedagogische werkveld is breed. Orthopedagogen kunnen werkzaam zijn in het onderwijs, zorg voor mensen met een verstandelijke, zintuigelijke en/of lichamelijke beperking, de jeugdhulp, de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen, jeugdigen en volwassenen of in de ouderenzorg. Daarnaast werken er orthopedagogen in de jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, in de forensische zorg of in ziekenhuizen¹.

Orthopedagogische diagnostiek in ál deze werkvelden gaat uit van een systemische visie en transactioneel denkmodel. Gedrag van de mens wordt niet geïsoleerd bekeken, maar altijd als uitingsvorm van de wisselwerking tussen interne (persoonsgebonden) en externe (contextgebonden) factoren binnen de context van het dagelijks functioneren.

Binnen het werkveld van de orthopedagoog zijn diagnostiek, advies, begeleiding c.q. behandeling altijd nauw met elkaar verweven, vaak in een cyclisch proces. Orthopedagogische diagnostiek vindt plaats in een specifieke context, ook wel de pedagogische situatie, waarbij niet alleen gekeken wordt naar cliëntfactoren, maar ook naar omgevingsfactoren, -invloeden en ontwikkelingscontext. Orthopedagogische diagnostiek start in principe bij de hulpvraag van de cliënt of wettelijke vertegenwoordigers binnen de context. Daar waar sprake is van een gedwongen kader kan diagnostiek ook ingezet worden vanuit een breder maatschappelijk belang. Tijdens de orthopedagogische diagnostiek worden de cliënt en het cliëntstelsel gezien als ervaringskundig. In de diverse fases van het onderzoeks- en hulpverleningsproces wordt gewerkt via de principes van shared-decision-making oftewel Samen Beslissen².

Orthopedagogische diagnostiek dient theoretisch onderbouwd te zijn. De actuele stand in de wetenschap is leidend en

bepalend voor de onderbouwing van de theoretische invalshoek die het NVO-lid kiest. De orthopedagoog dient gebruik te maken van recente wetenschappelijke inzichten, zoals wetenschappelijke literatuur alsook richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming, richtlijnen Langdurige Zorg, GGZ standaarden. Daarnaast hanteert de orthopedagoog de beroepscode³, evidence based werken, evidence informed werken en wetenschappelijke onderzoeken vanuit universiteiten en praktijken.

In de visie van de NVO zijn diagnostiek, begeleiding en (mediërende) behandeling erop gericht om samen met cliënten/cliëntsystemen met een hulpvraag ten aanzien van diens situatie een gedegen en holistische analyse van de ontwikkelingscontext te maken en hulp op maat te bieden die een passende bijdrage biedt aan het verbeteren of veranderen van de situatie, waarbij ingespeeld wordt op de ondersteunings- en/of opvoedbehoefte. Orthopedagogische diagnostiek, inclusief de indicatiestelling, is een middel om samen met de cliënt inzicht te krijgen in (de complexiteit van) de ondersteuningsbehoefte, zicht te krijgen op welke interne en externe factoren spelen en de wisselwerking daartussen, om daarna te bepalen wat een realistisch doel is en welke hulpverlening of begeleiding in een specifieke situatie het best passend is.

¹ Zie het [Beroepscompetentieprofiel](#) NVO orthopedagoog(-generalist) voor een uitgebreide beschrijving van werkzaamheden en de positie t.o.v. andere professionals.

² De [richtlijn samen beslissen](#) is de basis voor het werken van de orthopedagoog

³ [NVO Beroepscode](#)

Uitgangspunten

Binnen de orthopedagogische hulpverlening is het uitgangspunt dat het gedrag, de zorgen en de krachten van de aangemelde cliënt altijd binnen de context van het dagelijks functioneren worden bekeken.

Binnen de orthopedagogische context wordt breed gekeken naar de functie van gedrag en veroorzakende en in standhoudende (context- en persoonsgebonden) factoren van gedrag en de wisselwerking tussen alle factoren en wordt tevens een brede definitie van diagnostiek gehanteerd. De orthopedagoog kijkt zowel naar de in stand houdende als de compenserende en verklarende factoren om te komen tot een integratief beeld. Onder orthopedagogische diagnostiek wordt zowel procesdiagnostiek, handelingsgerichte diagnostiek, als testdiagnostiek verstaan. Binnen de diagnostiek wordt altijd gebruik gemaakt van meerdere bronnen van informatieverzameling, zoals dossieranalyse, ontwikkelingsanamneses, gesprekken, observaties, screenings- en gedragsvragenlijsten, psychodiagnostisch testonderzoek, dynamisch assessment, risicotaxatie, projectief materiaal en prestatietests.

Uitspraken worden altijd gedaan op basis van meervoudige informatieverzameling, dus een integratieve aanpak, waarin het functioneren van de cliënt in de context centraal staat in relatie tot ondersteuningsbehoeften en hulpvragen.

Nadat eerst uitgebreid stil is gestaan bij de beleving van de cliënt en cliëntstelsel van zowel de klachten als de krachten, zal de orthopedagoog in tweede instantie vanuit de wetenschappelijk kennis of evidence informed nagaan hoe het antwoord op de vragen van de cliënt(stelsel) gezocht kunnen worden.

DRIE PIJLERS

Drie pijlers waar de orthopedagogische diagnostiek op is gebaseerd zijn 'dialogisch', 'systeemgericht' en 'veranderingsgericht'. Deze drie pijlers komen in alle facetten in het (dagelijks) handelen van de orthopedagoog terug. Hieronder worden ze gespecificeerd op het gebied van de orthopedagogische diagnostiek

Dialogisch

Om diagnostiek en behandeling daadwerkelijk af te kunnen stemmen op de vraag van de cliënt en het cliëntstelsel dient de orthopedagoog voldoende inzicht te verwerven in de visie en beleving van de cliënt/ het cliëntstelsel. Het is van belang dat de orthopedagoog zich verdiept in de vraag en de relatie met het dagelijkse functioneren en dat deze in dialoog en samenwerking met de cliënt en diens stelsel wordt verhelderd. De orthopedagoog stemt zijn visie en deskundigheid ten aanzien van de hulpvraag en de daarbij behorende diagnostiek en behandeling, gedurende het hele proces af op wat de cliënt en/of het cliëntstelsel nodig vindt en nodig heeft. Dialogisch houdt in dat er sprake is van transparantie, samenwerking en afstemming. Bij shared decision making wordt de cliënt en diens stelsel als ervaringsdeskundige gezien. Dialogisch houdt tevens in dat het stelsel rondom de cliënt wordt meegenomen in de samenwerking, zoals onderwijsprofessionals, andere zorgaanbieders of netwerk.

Gedurende het diagnostiekproces toetst de orthopedagoog de eigen visie door deze naast de visie van de cliënt en andere professionals en de wetenschappelijke bronnen te leggen. Visies kunnen verschillen en daar waar een verschil is zal dit besproken (dialogisch) en verantwoord worden. Van groot belang is dat gedurende het orthopedagogische diagnostiekproces, de cliënt en het cliëntstelsel de verantwoording van de keuzen en de uitkomsten (h)erkennen en deze bespreekbaar blijven⁴. Ook bij diagnostiek in een gedwongen kader streeft de orthopedagoog naar overeenstemming met de cliënt en diens stelsel of zal hij in alle gevallen transparant zijn over gemaakte keuzes als geen volledige overeenstemming bereikt wordt.

⁴Samen beslissen, zie Akwa GGZ, Richtlijnen Jeugdhulp en Jeugdbescherming en Beroepscode NVO

Systeemgericht

Zoals eerder genoemd richt de orthopedagoog zich op de cliënt en diens systeem of context en betreft in de orthopedagogische diagnostiek direct en / of indirect de relevante context van de cliënt. Dat kan gaan om relaties, opvoeders, professionals, leerkrachten, andere gezinsleden, maar ook om buurt, school, subculturen, social media. De helpende en belemmerende invloed van de context wordt meegenomen in de orthopedagogische diagnostiek, om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de (hulpvraag van de) cliënt. Systeemgericht geeft ook aan dat het netwerk en andere professionals rondom de cliënt betrokken worden.

Veranderingsgericht

De orthopedagoog is gericht op de ondersteuningsbehoefte en / of op veranderen van de klachten van de cliënt en diens systeem richting het (meest haalbare) gewenste gedrag, het zoeken naar onderliggende verklaringen voor het gedrag, het opheffen van stagnaties en het scheppen van kansen binnen de opvoedings-, ontwikkelings- of onderwijssituatie. Het gaat hierbij om het oplossen van de hulpvraag en het best passend inspelen op de ondersteunings- en opvoedbehoefte van de cliënt. Binnen de orthopedagogische diagnostiek gaat de orthopedagoog op zoek naar verklaringen en veranderingsgerichte oplossingen. De orthopedagogische diagnostiek resulteert in adviezen over noodzakelijke en wenselijke interventies, in de vorm van begeleiding of behandeling, ten einde de ontwikkeling van de cliënt en / of de pedagogische situatie te veranderen en te optimaliseren, waarbij voldaan wordt aan de ondersteuningsbehoefte op dit moment en in deze context. Deze interventies richten zich op ondersteunings- en ontwikkelingsbehoeften van de cliënt, maar ook op de ondersteunings- en ontwikkelbehoeften van de context. De orthopedagoog heeft steeds oog voor de veranderbaarheid van de cliënt en diens context.

ORTHOPEDAGOGISCHE DIAGNOSTIEK IN DE CONTEXT

De orthopedagogische diagnostiek beweegt mee met de context. Op dit moment heeft dialogisch, systemisch en veranderingsgericht handelen raakvlakken met dynamisch assessment, handelingsgerichte diagnostiek en de verklarende analyse. In alle stappen uit de diagnostiek (zie o.a. richtlijn casusbeschrijving⁵, beroepscode) komen de aspecten dialogisch, systeemgericht en veranderingsgericht aan de orde, vanaf hulpvraag tot advies of evaluatie van de behandeling. Diagnostiek kan alleen orthopedagogisch zijn als de 3 pijlers gebruikt zijn.

⁵ De NVO heeft de "Richtlijn voor de casusbeschrijving NVO orthopedagoog generalist, versie november 2017" opgesteld die benut kan worden bij de verschillende registratietrajecten (deze wordt in 2026 herzien).

Colofon

Ontwerp en vormgeving:
de Toekomst
www.detoekomst.nl

Uitgave:
Nederlandse vereniging van
pedagogen en onderwijskundigen

Churchillaan 11
3527 GV Utrecht

t (030) 232 24 07

info@nvo.nl
www.nvo.nl

Copyright © 2026 NVO Nederlandse vereniging van
pedagogen en onderwijskundigen

Niets uit deze publicatie mag worden gekopieerd of
gedeeld zonder voorafgaande toestemming van de NVO.